

Формування професійної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти

*Анастасія Юріївна Крикун
ст.викладач кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Анотація.

*У статті охарактеризовано процес формування професійної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми в умовах післядипломної педагогічної освіти. Звернено увагу на проблему участі педагога в трансформації науково-педагогічних ідей у практику. Запропоновані шляхи формування професійної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми. **Ключові слова:** професійна готовність, післядипломна педагогічна освіта, особистісно зорієнтована модель, обдаровані діти.*

*В статье рассматривается процесс формирования профессиональной готовности педагогов к работе с одарёнными детьми в условиях последипломного педагогического образования. Обращено внимание на проблему участия педагога в трансформировании научно-педагогических идей в его практику. Рассматриваются вопросы формирования профессиональной готовности педагогов к работе с одарёнными детьми. **Ключевые слова:** профессиональная готовность, последипломное педагогическое образование, личностно ориентированная модель, одарённые дети.*

*In the article the process of forming of professional readiness of teachers is examined to work with the gifted children in the conditions of pedagogical education. Paid attention to problem of participation of teacher in transforming of scientifically-pedagogical ideas in his practice. The questions of forming of professional readiness of teachers are examined to work with the gifted children. **Key words:** professional readiness, последипломное pedagogical education, personality oriented model, gifted children.*

Прогресивні тенденції у розвитку суспільства спонукають вчених та педагогів-практиків усе більше уваги приділяти проблемам формування творчої особистості кожної дитини, реалізації особистісно-зорієнтованого підходу; активно сприяти вихованню інтелектуально-творчої еліти нації. У навчальних закладах мають бути створені сприятливі умови для пошуку, підтримки й стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації їх в умовах сучасного суспільства. Освітній процес, зорієнтований на особистість, заохочує дітей вірити в свої сили, бути собою, спонукає до реалізації особистісних можливостей, спонтанного й щирого самовираження, внутрішньої активності, і, як наслідок, розкриття потенціалу.

Відомий філософ Конфуцій 2,5 тисячі років тому радив наставникам і учителям поєднувати нові ідеї з перевіреними концепціями, навчати тільки через діяльність, пристосовуватися до індивідуальних потреб учнів із різними стилями навчання, формувати моральні цінності і створювати всім дітям рівні можливості для отримання знань. У сучасному світі, де так швидко відбуваються різноманітні зміни, варто зупинитися і прислухатися до висловів минулого, адже глибинна мудрість часто підказує нам, як треба чинити. На етапі розвитку педагогічних ідей і впровадження нових концепцій важливо головне - пам'ятати про роль вчителя у формуванні особистості маленького громадянина, незалежно від стану його здібностей.

Проте, як зазначає Л.О.Макрідіна, в освітній ситуації має місце діалектичне протиріччя між соціально-педагогічною потребою у розв'язанні проблеми розвитку здібностей і обдарувань дітей та відсутністю цілеспрямованої підготовки педагога до цієї роботи ще на вузівському етапі підготовки спеціаліста[5]. Саме тому, і в системі післядипломної педагогічної освіти важливо оновити зміст педагогічного процесу для педагогів щодо психолого-педагогічної підготовки до роботи з обдарованими дітьми за рахунок розробки та впровадження нових курсів, програм змістових модулів та спецкурсів. А також сприяти самоосвіті педагогів щодо роботи з обдарованими дітьми у міжкурсний період.

Проблема готовності до педагогічної діяльності висвітлена в сучасній науковій літературі з різних позицій: зміст і структура основних педагогічних умінь (О.А.Абдуліна, С.Н.Кісельгоф, В.О.Сластьонін); професійно-психологічна готовність (М.Ф.Веселовська, П.С.Левшенко, Д.І.Увзнадзе); обґрунтування і структурно функціональний аналіз діяльності педагога (О.А.Абдуліна, О.І.Щербаков); сутність і структура фахової компетентності педагога (Г.В.Беленька).

Однак, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що, незважаючи на значну увагу до процесу освіти обдарованих дітей, проблема формування професійної готовності педагогів до роботи з ними не знайшла свого розв'язання ні в системі професійної, ні в системі післядипломної педагогічної освіти.

Метою даної статті є розкриття змісту підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти, обґрунтування значення професійної готовності педагогів, визначення структури професійної готовності педагогів.

Щоб отримати об'єктивні результати готовності педагогічних кадрів до роботи з обдарованими дітьми необхідно визначити критерії оцінки і показники ступеня професійності педагога. Такими критеріями можуть бути [6]:

1. Рівень спеціальних знань з проблем педагогіки та психології обдарованості, технології роботи із обдарованими дітьми.
2. Уміння розробляти та впроваджувати стратегії розвитку, навчання та виховання обдарованих дітей на основі індивідуальних ознак обдарованості.
3. Рівень самоактуалізації особистості, як інтегрованого показника здатності педагога до самовдосконалення, саморозвитку, до творчості.
4. Рівень позитивної професійної мотивації до роботи з обдарованими дітьми.
5. Низький рівень професійного вигорання педагога

Важливо систематично вивчати в Інститутах післядипломної педагогічної освіти стан готовності педагогів різних категорій до роботи з обдарованими дітьми, використовуючи різноманітний інструментарій і техніки (співбесіди, анкетування, створення проблемних ситуацій, опитування, тестування тощо).

Рівень готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми певним чином впливає і на результативність навчання і виховання самих дітей. Як зазначають деякі науковці, певному рівню готовності педагога може відповідати певний рівень навченості, вихованості і розвитку дитини. Наприклад, результати дослідження С.А.Ледньової [4] щодо впливу підготовленості, стажу роботи, фаху педагога на об'єктивність оцінки обдарованості учнів показали, що на адекватність оцінки впливає фах (вчителі початкових класів більш об'єктивні від вихователів), стаж роботи (найбільш спостережливими виявилися педагоги зі стажем 4-10 років), а також фактор власних інтелектуальних та творчих здібностей педагога.

Формування готовності до професійної діяльності являється актуальною проблемою для психолого-педагогічної теорії та практики професійної освіти. Розглядаючи проблему готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми, варто зупинитись на з'ясуванні поняття "професійної готовності педагога".

Проблема "готовності" досліджувалась теоретиками та практикаками різними шляхами, причому одні акцентують увагу на його структурних складових, інші – на його сутності. Поняття "готовності" трактується з різних позицій: як сукупність властивостей та характеристик особистості, як активність направлена на діяльність, регулятор діяльності, як сукупність знань, умінь та навичок, особистісне утворення, як функціональний стан та інше.

Наведемо деякі визначення поняття "готовності до педагогічної діяльності". Так, на думку А.Ф. Линенко готовність являє собою інтегроване особистісне утворення, що характеризується обраною прогнозованою активністю особистості під час підготовки і введення в діяльність[2].

В.Л. Ортинський зазначає, що готовність науково-педагогічного працівника до професійної педагогічної діяльності полягає в засвоєнні повного складу спеціальних знань (з предмета, навчальної дисципліни, курсу) психолого-педагогічних дій у вищому навчальному закладі та соціальних відносин, у сформованості й зрілості професійно значущих і громадських якостей особистості. Іншими словами – професійна готовність до педагогічної діяльності передбачає його професійну кваліфікацію та певну сукупність особистісних якостей і властивостей. Слід зазначити, що велика кількість підходів до тлумачення готовності вчителів до професійної діяльності не взаємовиключають один одного, а розширюють і поглиблюють уявлення про складність і багатогранність професійно-педагогічної готовності [1].

Зауважимо, що на сьогодні у визначенні структурних компонентів готовності теж не існує єдиної думки. Аналіз психолого-педагогічних джерел показав, що дослідники професійної готовності основними складовими готовності вважають знання, вміння, навички, мотиви діяльності та особистісні якості. Узагальнення досліджуваних матеріалів дає нам можливість визначити основні компоненти готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Така готовність включає психологічну готовність та педагогічну готовність. Психологічна готовність включає мотиваційно-ціннісний компонент та особистісний. До складу педагогічної готовності входять змістовий та операційно-оціночний компоненти.

Педагогічна готовність – сукупність знань, вмінь та навичок у сфері навчання, виховання та розвитку обдарованих дітей. Змістовий компонент відображає наявні теоретичні знання.

Критеріями даного компоненту є сформованість знань щодо сутності навчання і розвитку дітей з обдарованістю і їх особливостей реалізації в навчальному закладі.

Для формування готовності педагогів варто застосовувати в системі підвищення кваліфікації наступні форми роботи:

- тематичні дискусії,

- конференцій з обміну досвідом,
- прослуховування лекцій з елементами дискусій,
- практичне ознайомлення з досвідом роботи педагогів на базі освітніх установ,
- виконання творчих робіт слухачами,
- тренінги ,
- консультації, спрямовані на вирішення конкретних проблем чи питань, пов'язаних з реалізацією освіти обдарованих дітей,
- тренінги для викладачів вищих педагогічних закладів освіти за спецкурсами,
- тренінги для керівників освітніх закладів з питань створення спеціального освітнього середовища в умовах загальноосвітнього закладу,
- розробка, видання методичних та інформаційних матеріалів тощо.

Розвиток(формування) професійної готовності педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми, досягається завдяки реалізації низки психолого-педагогічних умов[5]:

1. Оновлення змісту післядипломного педагогічного процесу(введення тематичних курсів для педагогічних працівників різних категорій з проблеми психолого-педагогічної підготовки педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми; упровадження тренінгів, семінарів-практикумів; корегування тематики курсових робіт згідно з означеною проблемою; розробка відповідних після курсових завдань);
2. Керівництво науково-методичною та науково-дослідною роботою педагогічних працівників у після курсовий період;
3. Розробка моделі професійної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми та моделі формування професійної готовності.

Структура професійної компетентності педагога може бути розкрита через дві групи педагогічних вмінь, а саме вміння, які характеризують теоретичну готовність та його практичну готовність до професійної діяльності.

До змісту теоретичної готовності педагога досить довгий час включали лише певну сукупність психолого-педагогічних знань. Однак, теоретична

готовність педагога передбачає наявність аналітичних, прогностичних, проєктивних та рефлексивних вмінь, а саме: правильно діагностувати ситуацію взаємодії, виділяти й формулювати основну педагогічну задачу та засоби її оптимального вирішення, планувати зміст, форму, методи та прийоми педагогічної діяльності, передбачати результати та інше. Зміст практичної готовності виявляється в зовнішніх уміннях, тобто в діях, які можна побачити. До них відносяться організаторські та комунікативні вміння. Такі вміння включають в себе наступне: формувати потрібність в співпраці в умовах спілкування та спільної діяльності, стимулювати самостійність, активність та творчість, досягати соціально-психологічної єдності з вихованцями.

Філософський аспект можна виділити й у змісті професійної підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти, говорячи про взаємозв'язок загального, особливого й індивідуального [1]:

1. компонент змісту - це фундаментальні знання в області педагогіки, які здобуваються в процесі вивчення нормативних, обов'язкових педагогічних дисциплін. У структурі цього змісту провідне місце займають знання про закономірності, принципи й методи навчання, про шляхи наукової організації навчально – виховного процесу, про дитину як об'єкт і суб'єкт виховання;
2. процес підвищення кваліфікації педагогів буде ефективним лише тоді, коли буде представлена велика можливість самостійного вибору;
3. самостійна робота слухачів по інтересах, спрямована на розвиток індивідуальних творчих здатностей, індивідуального стилю діяльності.

Основні побоювання педагогів пов'язані з розумінням власного дефіциту знань в галузі педагогіки, з незнанням форм і методів в роботі з обдарованими дітьми. Саме тому науково-теоретична підготовка тісно пов'язана із практичною готовністю педагога, яка була набута в процесі різних видів діяльності слухача. А зміст практичної підготовки полягає в педагогічних уміннях педагога.

Отже, можна зробити **висновок**, що якісна спеціальна підготовка педагога в

системі післядипломної педагогічної освіти, самоосвіта, а також безпосередня практична взаємодія з обдарованими дітьми, в процесі чого засвоюються нові знання, формуються уміння, виробляються навички, позитивно впливає на розвиток особистості обдарованої дитини. З обдарованими дітьми можуть працювати педагоги, які володіють педагогічними здібностями, мають професійну підготовку, яка забезпечує сформованість всіх компонентів професійної готовності та готовності до організації навчання обдарованих вихованців. Підвищення кваліфікації щодо використання спеціальних методів навчання і виховання обдарованих дітей може істотно змінити установки педагогів до практики такої освіти.

Підготовка педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти спрямована на розвиток (оволодіння) необхідними для цього професійними знаннями, уміннями, професійно-значущими якостями. Така підготовка може здійснюватися у межах самоосвіти, на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників та у процесі методичної роботи. Результатом такої підготовки і є сформована готовність педагога - комплексна характеристика особистості, яка володіє теорією та технологією цієї роботи та ефективно її здійснює.

Література

1. В.Демченко. Готовність педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами та її зв'язок з результативністю їх навчання, виховання і розвитку//Нова педагогічна думка.- 2008.-№2.-С.14-26.
2. Василюк А.Сучасні освітні системи /А.Василюк, Р.Пахоцінський, Н.Яковець.-Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ,2002.-139с.
3. Возрастная психология взрослых/ под ред.Б.Г.Ананьева.-Л.,1971.-165с.
4. Леднева С.А.Детская одарённость глазами педагога// Новая школа.-2003.- №1.-С.80-83.
5. Макрідіна Л.О. Формування у педагогів професійної готовності до роботи з обдарованими дітьми в умовах післядипломної освіти//Нова педагогічна думка.- 2007.-№4.-С.13-25.
6. Макрідіна Л.О.,Гура Т.Є. Психолого-педагогічні проблеми професійної готовності педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми. Актуальні проблеми психології:Том6.Обдарована особистість:пошук, розвиток,допомога.)Зб.наук.праць)/За загальною редакцією С.Д.Максименка.-«BONA MENTE»,2002.-Вип. 3(2 частина)- С.280-284.

7. Чайкіна Н.О.Комплекс психологічних методів дослідження професійної адаптації молодого вчителя / Н.О.Чайкіна.-К.,1997.-79с.